

негативно впливає на розвиток бізнесу в Україні. Держава з підприємцями спілкується не на «рівних», а в односторонньому порядку. Не існує органу або представника, який би захистив, посприяв, порадив, обговорив, вирішив проблеми підприємців. А з боку держави відсутнє навіть зацікавлення питаннями розвитку підприємництва в Україні.

Нажаль, сьогодні настав час визнати, що законодавець, застосовуючи різні механізми та засоби правового регулювання поліпшення умов ведення бізнесу в Україні, створив практично нестерпні умови для підприємців. Діалог підприємця і держави – це розмова між сліпим і німим.

Єдиним виходом з такої ситуації залишається орієнтація суб'єктів господарювання на реалізацію базових принципів господарювання. Перш за все мова йде про реалізацію принципу свободи підприємницької діяльності. Принципи права – явища інтернаціональні, вони практично мають однаковий зміст у правових системах різних країн. Більше того вони є легкодоступними й зрозумілими, такими, що не вимагають, у своїй більшості, спеціальних юридичних знань для їх засвоєння і юридичного досвіду для використання¹⁰⁰.

Законодавцю у своїй роботі слід реалізовувати положення ст. 29 Загальної декларації прав людини, відповідно до яких, при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина має піддаватися тільки таким обмеженням, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та задоволення справедливих вимог моралі, суспільного порядку та спільного благополуччя у демократичному суспільстві.

Отже, ефективна підприємницька діяльність можлива лише за певних соціально-економічних умов при певному політичному устрої, який заохочує підприємництво та існуванні балансу свободи суб'єктів підприємницької діяльності і методів регулювання останньої з боку відповідних державних органів.

¹⁰⁰ Колодій А.М. Принципи права України: [монографія] / Анатолій Миколайович Колодій.- К.: Юрінком Інтер, 1998.- С. 14.

Маруцак О.А.,
асистент кафедри історії та теорії держави і права,
конституційного та адміністративного права
Чернігівського державного технологічного університету

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕСПЛАТУ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ДІАЛОГУ МІЖ ВЛАДОЮ І СУСПІЛЬСТВОМ

Податкова система – важлива ознака сучасної держави, так як держава є організацією, що потребує значних грошових витрат, і частина проблем держави, пов'язаних із формуванням державної казни – державного бюджету, завжди вирішується за допомогою податків.

Ухилення від сплати податків – особливе кримінальне правопорушення, а тому існує ряд проблем, пов'язаних із його розслідуванням. Вони пов'язані з особливістю виявлення ухилення від сплати податків, кваліфікації даного кримінального правопорушення, характеристики суб'єкта, який ухиляється від сплати податків, і вирішуються на певній стадії розслідування¹⁰¹. Тому в багатьох країнах передбачено особливий порядок їх розслідування і судового розгляду. Приховання доходів від оподаткування є злочином, а мінімізація податків, тобто намагання зменшити їх суму, за оцінками західних фахівців, є цілком законною справою і забезпечує роботу великої кількості спеціалістів у галузі податкового законодавства та бухгалтерського обліку. Консультації громадян та приватних компаній з питань ухилення від податків перетворились на самостійну галузь з мільярдним обігом капіталу, який охоплює сотні компаній та тисячі експертів, що займаються приватною практикою. Їм протидіє велика кількість податкових інспекторів, які прикладають зусилля, щоб уловити той делікатний момент, коли операції з податкового планування перетнуть межу, яка відділяє мінімізацію від ухилення від сплати. Така боротьба

¹⁰¹ Гольбард М. Проблемні питання, що виникають при виявленні, розкритті злочинів та розслідуванні кримінальних справ стосовно організаторів схем ухилення від сплати податків, пов'язаних зі створенням та використанням фіктивних суб'єктів підприємницької діяльності.// Вісник прокуратури. - №7. – 2007. – С. 79-86.

завершується визначенням, перш за все, стану податкового законодавства та бухгалтерських правил. Тому обидві сторони докладають багато зусиль щодо з'ясування норм податкового законодавства і правил контролю за їх додержанням.

Ефективна реалізація податкових правових норм – одна з важливих умов стабільного та послідовного розвитку сучасного суспільства, його економічна і соціальна основи. Особливого значення вона набуває у кризовий період, який переживають країни всього світу сьогодні. З одного боку, негайної модернізації потребують суспільні та економічні інститути, саме існування яких безпосередньо залежить від налагодженого механізму оподаткування, з іншого – держава має відповідати перед людиною за свою діяльність, зміст якої визначають права і свободи людини та їх гарантії. Адже утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави¹⁰². І тут важливим є збереження балансу інтересів особи і держави, так як захисту в даній сфері потребують як особа, так і держава.

Система оподаткування сучасної України почала формуватися з моменту проголошення її незалежності. Була створена система спеціальних органів: центральний орган виконавчої влади – Державна податкова адміністрація України, діючі у її складі спеціалізовані державні податкові інспекції та спеціальні підрозділи по боротьбі з податковими правопорушеннями – податкова міліція. Але найголовніше – докорінно змінилося законодавство, а саме, прийняті Кримінальний кодекс України 2001 року та Податковий кодекс 2011 року.

Незважаючи на ці кроки, регулювання кримінально-правових відносин у сфері оподаткування не можна назвати задовільним. Це пояснюється як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. До перших слід віднести недосконалість існуючого порядку притягнення до кримінальної відповідальності суб'єктів податкової діяльності, нечіткість кримінального законодавства в даній сфері (невизначеність суб'єкту злочину, суб'єктивної та об'єктивної сторін). Суб'єктивними чинниками, на нашу думку, є

відсутність належної інформаційної політики держави у сфері популяризації законслухняної поведінки, уникнення спеціальних органів роз'яснювальної роботи, низький рівень правової культури платників податків і, в свою чергу, високий рівень правового нігілізму, відчуття безкарності, неповаги до закону і до держави. Все це сприяло поширенню таких негативних явищ як створення тіньових схем приховування прибутків, а відтак, і ухилення від сплати податків та поява податкового тиску¹⁰³.

Кримінальна відповідальність має визначальне значення для формування стабільності у суспільстві, авторитету влади і впевненості населення у своїй захищеності від злочинних посягань, водночас, вона є найбільш ефективним способом стягнення із боржників обов'язкових платежів до державного бюджету. Підтвердженням цього може бути досвід зарубіжних країн.

За обов'язковими платежами, які вилучає держава з юридичних та фізичних осіб, у ряді країн стежать податкові інспекції. В США така інспекція носить назву служби внутрішніх доходів (СВД). Представників цієї служби американські громадяни бояться більше, ніж поліцейських, агентів ФБР, ЦРУ, інших спецслужб. Ці страхи небезпідставні. Навряд чи яка інша державна установа в США може зрівнятися з податковою інспекцією за широтою наданих повноважень.

Ця державна організація існує на кошти платників податків і не від кого не приймає ніякої фінансової допомоги. Це покликано максимально забезпечити чесність і неупередженість усіх працівників управління. Матеріальна незалежність та надійність тих, хто має справу з виконанням контрольних функцій, забезпечується ще й їх високою заробітною платою: річна заробітна плата службовця податкового відомства становить 35-42 тис. дол.

Протягом року перевіряється не менш як 2,5 млн. формулярів 1040, які надійшли до податкових органів. Для порушників законодавства це закінчується тим, що потрібно

¹⁰² Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30.

¹⁰³ Ефимичев П.С., Ефимичев С.П. Налоговые преступления и проблемы борьбы с ними.// Журнал российского права. – №8. – 2008. – С. 84-90.

покрити заборгованість та сплатити великий штраф. Винні караються позбавленням волі за скоєння тяжкого злочину.

Якщо інспектор має достатні підстави підозрювати платника податків у шахрайстві, то він навіть може вдатися до послуг платних інформаторів, щоб викрити злісного порушника податкового законодавства. При цьому добровільному помічникові виплачується до 15% від донарахованої суми.

Дії податкового інспектора можуть бути опротестовані в судовому порядку. Але якщо платник податку програв таку справу, то за ухилення від сплати податків він карається тюремним ув'язненням до 4 років і штрафом у 50 тис. дол. У випадках систематичного ухилення від сплати податків покарання може бути значно жорсткішим – аж до довічного ув'язнення.

Важливо відмітити, що в американському суді доказами свідомої несплати податків вважаються: підробка фінансових документів, відмова їх пред'явлення, заняття трудовою або підприємницькою діяльністю за підробленими документами або від імені підставних осіб, наявність значних сум, походження яких не підтверджено документами, а також якщо у податковій декларації не вказано джерело доходу¹⁰⁴.

На нашу думку, запозичення позитивного досвіду, накопиченого розвинутими країнами, допоможе Україні у формуванні цивілізованого діалогу влади і суспільства у питаннях оподаткування, адже це не тільки джерело великої частини доходів держави, але й один з найважливіших важелів державного впливу на сферу бізнесу.

¹⁰⁴ Основи податкового права: Навч. посіб. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 302 с.

Козинець І.Г.,
ст. викладач кафедри історії та теорії
держави і права, конституційного та
адміністративного права
Чернігівського державного
технологічного університету

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ У СФЕРІ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ДІАЛОГУ МІЖ ВЛАДОЮ І ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ СПІЛЬНОТОЮ

За останні роки в Україні на найвищому рівнях дійшли розуміння особливої соціально-економічної ролі малого бізнесу, який в кризових умовах створює нові робочі місця без будь-якого фінансування з боку держави, розширює самозайнятість населення, залучає до легальної економічної сфери ті кошти, що перебувають поза банківською сферою. До того ж, малий бізнес має вирішальне значення й для формування конкурентного середовища та створення середнього класу.

Історія правового регулювання розвитку малого підприємництва, зокрема, в сфері оподаткування, недовга порівняно з ринковими країнами. Але вона достатньо суперечлива. Її основні етапи характеризують труднощі та проблеми, властиві його розвитку та загальному процесу економічної трансформації. Кожен з цих етапів характеризувався своїми цілями та засобами регулювання. Це було зумовлено як зміною об'єктивних соціально-економічних обставин, так і реальною здатністю органів державного управління регуляторно реагувати на ці обставини.

Основи державного регулювання розвитку підприємництва були закладені за часів СРСР. Саме у малих формах з'явилися в адміністративній економіці перші засади підприємництва, засновані на свободі суб'єкта господарювання щодо укладення договорів та визначення цін. Правовою підставою для цього стали законодавчі акти СРСР про індивідуальну трудову діяльність, кооперативи, державні малі підприємства. Саме ця можливість вільного вибору разом із